موسیقی هندوچین

تجربه‌ی موسیقی،
بازنمود فرهنگ

گوین داگلاس

ترجمه‌ی شایا شهابی

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور
تهران ۱۳۹۴

فهرست

دیباچه ۸
پیش‌گفتار ۱۰

۱. تنوع و تشابه ۱۷
سه توصیف ۱۷
توصیف ۱: معبد اِراوان ۱۷
توصیف ۲: نوازنده‌ی فلوت در انکور وات ۱۹
توصیف ۳: جشنواره‌ی ارواح ۲۱
تاثیرات فرهنگی بر آسیای جنوب‌شرقی ۲۹
ملت–کشورهای امروزی ۳۰
برمه/میانمار (اتحاد میانمار) ۳۰
تایلند (پادشاهی تایلند) ۳۳
کامبوج (پادشاهی کامبوج) ۳۴
ویتنام (جمهوری سوسیالیستی ویتنام) ۳۸
سازمان‌دهی بحث هندوچین ۳۹
مذهب در سرزمین هندوچین ۴۱
بوداییسم تراوادا ۴۲
آواز بودایی تراوادا ۴۸
سه گوهر ۵۱
بوداییسم ویتنامی ۵۳
خلاصه ۵۵

۲. سنت‌های کلاسیک، سنت‌های درباری، سنت‌های ملی ۵۶
موسیقی «کلاسیک» در جنوب شرقی آسیا چیست؟ ۵۶
گروه‌های مهم موسیقی دربار ۵۸
برمه/میانمار ۶۰
گروه موسیقی ساین واین ۶۱
مُدها و کوک برمه‌ای ۶۵

موسیقی مجلسی برمه ۶۹
تایلند و کامبوج ۷۵
پیپهات (تایلندی)، پین پیت (خِمِری) ۷۸
وای کرو ۸۴
رقص آسپارا ۸۵
سایر گروه‌های تایلندی و خِمِری ۸۵
ویتنام ۸۷
سازهای ویتنامی ۸۸
دان بااو (تک‌سیم) ۸۸
دان تران (زیتر) ۸۹
خلاصه ۹۱

۳. پراکندگی و تنوعات منطقه‌ای ۹۲
مفهوم قومیت در آسیای جنوب شرقی ۹۲
خانواده‌های زبانی ۹۴
تفاوت‌های موسیقایی میان گروه‌ها ۱۰۰
پراکندگی قومی در برمه/میانمار ۱۰۱
توصیف: جشن معبد بودایی (پایا ْپوِ) ۱۰۲
توصیف: سرود خوانان کریسمس در کارِن ۱۰۵
موسیقی و اجتماع در منطقه‌ی شمال‌شرقی تایلند، در ایسان ۱۰۹
خوانندگان در لائوس و خوانندگان در تایلند ۱۱۶
همونگ در ویتنام، لائوس و تایلند ۱۱۷
موسیقی و زبان در میان همونگ‌ها ۱۱۸
خلاصه ۱۲۳

٤. موسیقی و آشوب سیاسی ۱۲۴
از بالا به پایین: استعمار، استقلال، و ساختن ملت ۱۲۵
سرود ملی ۱۲۶
کلاسیک‌سازی: خلق یک ملت از طریق موسیقی هنری ۱۲۸
موسیقی‌های برضد حکومت: از مردم به سوی بالا ۱۳۵

برمه/میانمار ۱۴۸
خلاصه ۱۵۲

۵. جهانی‌شدن و تطبیق محلی ۱۵۴
جهانی‌شدن ۱۵۴
مفاهیم و پیش‌نمونه‌های غربی ۱۵۸
سرگذشت طولانی جهانی‌شدن ۱۵۹
برمه‌ای‌ها در آیوتایا ۱۶۰
امروزی کردن تایلند ۱۶۱
ویتنام تحت نفوذ فرانسه ۱۶۴
نت‌نویسی موسیقی و جهانی‌شدن ۱۶۵
نت‌نویسی‌های تایلندی و برمه‌ای ۱۶۷
سازهای جهانی و رسانه‌های گروهی ۱۷۶
بافت‌های در حال تغییر ۱۸۴
مهاجرت و سرگردانی ۱۸۶
مطالعات موردی در موسیقی کامبوجی آمریکایی ۱۸۶
پراچ ۱۸۶
تب دانگ ۱۸۸
جایی برای گریه‌ی فیل‌ها ۱۸۹
انقلاب در اینترنت ۱۹۰
خلاصه ۱۹۳

واژه‌نامه ۱۹۵
مراجع ۲۰۴

دیباچه

در طول سه دهه‌ی اخیر علاقه به موسیقی در سراسر جهان رشد چشمگیری داشته است. گواه این امر را می‌توان در افزایش دوره‌های موسیقی در دانشگاه‌ها، رونق یافتن بازار «موسیقی ملل» در حرفه‌ی ضبط و پخش موسیقی، و رواج اجرای موسیقی به عنوان یک جاذبه در صنعت گردشگری بین‌المللی یافت. این امر موجب شده تا شمار تحقیقات و انتشارات در زمینه‌ی موسیقی‌شناسی قومی که شامل ایجاد ابزارها و متون مرجع می‌شود افزایش چشمگیری یابد. الگوی اصلی دوره‌های آموزشی «موسیقی ملل» (که مثل تورهای جهانگردی آدم‌ها را طوری اسیر برنامه‌ی سفر می‌برد و می‌آورد که گویی نه چشم دارند و نه مغز) مانند ساختار کتاب‌های آن دیگر قدیمی شده‌است؛ خواه این کتاب‌ها، مجموعه‌ای تک‌جلدی از مقالات با نویسندگان متعدد باشند که وجه اشتراک آن‌ها در ایده‌ی «بررسی» با منابعی معتبر برای مطالعه‌ی فرهنگ‌ها است و خواه مجموعه‌پژوهش‌هایی با یک نویسنده که مدعی دربرداشتن موسیقی ملل و موسیقی‌شناسی قومی هستند. زمان تغییر فرا رسیده‌است.

مجموعه‌ی حاضر با عنوان *مجموعه‌ی موسیقی جهان* الگوی جدیدی را ارائه می‌دهد. اکنون، مدرسین با انتخاب از میان گروهی از پژوهش‌های موردی، می‌توانند دوره‌های آموزشی خودشان را طرح‌ریزی کنند و تصمیم بگیرند که چه موسیقی‌ای و چقدر می‌خواهند تدریس کنند. این مجموعه ویژگی دیگری نیز دارد. به‌جای آن‌که منطقه‌ی جغرافیایی وسیعی را به صورت یکپارچه در نظر بگیرد و از کشورهای مختلف آن منطقه مثال‌های سطحی بیاورد، پژوهش‌های موردی را به دو شکل ارائه کرده است: یک دسته بر روی فرهنگ خاصی متمرکز شده‌اند و دسته‌ی دیگر بر یک منطقه‌ی جغرافیایی مجزا. در هر صورت، هر جلد از این مجموعه ژرفای بیشتری از بررسی‌های متداول را نشان می‌دهد. مضمون برجسته در هر پژوهش ملاک انتخاب موسیقی مورد بحث بوده و موسیقی معاصر، نقطه‌ی آغازین هر مجموعه است. به

اطلاعات تاریخی و رسوم نیز به دلیل اینکه شرح مفیدی از زمان حال ارائه می‌کنند، پرداخته شده است. افزون بر این، مباحثی از قبیل جنسیت، جهانی‌شدن و اصالت نیز به جهت ایجاد یکپارچگی در خلال مجموعه مطرح می‌شوند. این مباحث در جلدی با عنوان *موسیقایی بیاندیشیم* (نوشته‌ی وید) که حکم چارچوبی برای کل مجموعه را دارد، مطرح شده‌اند. این کتاب راهنما با معرّفی موضوعات فوق و روش‌های دیگرِ اندیشیدن به اینکه افراد چگونه در زندگی خود به موسیقی معنا بخشیده و از آن بهره می‌برند، راه را برای موردپژوهی‌های آتی هموار می‌کند. به علاوه، *موسیقایی بیاندیشیم* مولفه‌های بنیادین موسیقی را که در نظام‌های موسیقیِ سراسر دنیا به‌کار برده می‌شوند معرفی می‌کند. به این ترتیب، نویسندگان هر یک از پژوهش‌های موردی می‌توانند به سرعت و بدون نیاز به صرف زمان برای توضیح آن مولفه‌ها، به موضوع مورد مطالعه‌ی خود بپردازند. *آموزش جهانی موسیقی* (نوشته‌ی کَمبِل) نیز کتاب مبنای دیگری است که مدرسین را در استفاده از کتاب *موسیقایی بیاندیشیم* و پژوهش‌های موردیِ مجموعه راهنمایی می‌کند.

عنوان فرعی این مجموعه، «تجربه‌ی موسیقی، بازنمود فرهنگ»، نیز، اشخاصی که یا موسیقی می‌سازند و یا به طریقی آن را تجربه می‌کنند و از این راه، از فرهنگی مشترک سخن می‌گویند را در صف اول قرار می‌دهد. این هم‌صدایی با مطالعات جهانی در رشته‌هایی مانند تاریخ و مردم‌شناسی با تمرکزشان روی روندها و درون‌مایه‌هایی که پژوهش‌های بین‌رشته‌ای را موجب می‌شوند، دلیل نام‌گذاری این مجموعه است، یعنی *مجموعه‌ی موسیقی جهان*.

ویراستاران مجموعه
بانی سی وِید
پاتریشیا شیهان کَمبِل

پیش‌گفتار

مراحل نگارش این کتاب یادآور گوناگونی و تنوع بسیار زیاد سنت‌هایی است که در هندوچین یافت می‌شود. با وجود صدها قومیت، زبان و سنت موسیقایی موجود در این منطقه، آشکار است که هندوچین یک بحث تنها نیست و مطالعه‌ی آن نیاز به دیدگاه‌های متنوعی دارد.

در این کتاب می‌خواهم تعدادی از مفاهیم بنیادینی را بیان کنم که نه تنها راهی به سوی دنیاهای موسیقایی موجود در شبه‌قاره جنوب شرقی آسیا باشند، بلکه برای درک موسیقی در سراسر دنیا نیز مفید واقع شوند. این کتاب دیدی کلی از سنت‌هایی را ارائه می‌دهد که برخی از آن‌ها به خوبی شناخته‌شده هستند و برخی توجه کمتری را در متون و کتاب‌های علمی به خود اختصاص داده‌اند. کتاب حاضر شما را به خلال برخی از زیباترین اصوات این منطقه هدایت می‌کند، و البته تاکید دارد که موسیقی تنها برای لذت بردن نیست. صداهایی که از نظر زیبایی‌شناسی دلنشین هستند، همواره در بافت اجتماعی ریشه دارند و به همین دلیل می‌توانند درباره‌ی هویت اجتماعی، مذهبی، سیاسی و سایر هویت‌ها به ما مطالبی را بیاموزند.

همانند سایر کتاب‌های مجموعه‌ی موسیقی جهان، این کتاب دارای سه درون‌مایه است که در طول کتاب درهم تنیده شده‌اند. اگرچه در برخی از فصل‌های خاص کتاب، بیش از سایر فصول بر روی یک درون‌مایه تمرکز شده، اما مباحث تنوع، مبارزات سیاسی و جهانی شدن از پیوند عمیقی در خلال تمام فصول برخوردارند و در نهایت نیز نمی‌توان آن‌ها را از هم جدا کرد. من این موضوعات را بر اساس سفرهایم به این منطقه و بر اساس آن‌چه محققان امروز با آن درگیر هستند، برگزیده‌ام. گستردگی وسیع قومیت و زبان در کشورهای مورد بحث، نیاز به تحقیق درباره‌ی نقشی را می‌طلبد که موسیقی در بیان هویت‌های مستقل فرهنگی بازی می‌کند. تمامی کشورهای این منطقه، متحمل جنگ‌ها، شورش‌ها، و کودتاها بوده‌اند و داستان این

درگیری‌ها را می‌توان در موسیقی آنان شنید. در پایان این‌که، تاثیر جهانی‌شدن، یعنی موضوعی که در برخی از دیگر جلدهای *مجموعه موسیقی جهان* نیز دیده می‌شود، بسیاری از موسیقی‌ها و رفتارهای موسیقایی این منطقه را با سرعت زیادی دگرگون کرده‌است.

در کنار سنت‌های ارائه شده، امیدوارم به میزان کافی مثال نقض برای شکستن و درهم‌ریختن کلیشه‌ی صداها و رفتارهای یکپارچه آورده باشم. سنت‌ها و هویت‌ها انعطاف‌پذیرند: آن‌ها برای سازگاری و یا به چالش‌کشیدن تجارب زندگی، همواره در تغییرند. سرزمین هندوچین نه بدون انعطاف است و نه راکد. شیوه‌ی من برای به چالش‌کشیدن این تصور، وارد کردن صداهای معاصر به بحث است.

از آن‌جا که این کتاب بر منطقه‌ای سیر می‌کند که شامل چندین خانواده‌ی زبانی و زبان و لهجه‌های متعدد و مجزا است (که من حداقل ۱۰ مورد از آن‌ها را در متن ذکر می‌کنم)، تمام تلاشم را به‌کار می‌بندم تا اصطلاحات فنی در حد امکان، قابل فهم بیان شوند. در بسیاری از موارد برای نام سازها چندین نگارش وجود دارد. در اکثر موارد، متداول‌ترین شیوه‌ی نگارش را در متن به کار برده‌ام.

قدردانی

این کتاب بدون کمک‌های فراوانی که از سوی اشخاص بسیاری صورت گرفت، به سرانجام نمی‌رسید. قدردانی نخست من از صدها موسیقیدانی است که به آهنگ‌هایشان گوش داده‌ام، با آنها نواخته‌ام، و در حیطه‌ی کاری‌ام با آن‌ها دوست بوده‌ام. برخی از آن‌ها را در ادامه نام برده‌ام، نام بعضی در متن آمده‌است، و بسیاری را (به خصوص در برِمه/میانمار) به دلایلی که مشخص خواهد شد، نمی‌توانم نام ببرم.

تشکر ویژه‌ی من از بانی وِید و پاتریشیا شیهان کمبل، ویراستاران *مجموعه‌ی موسیقی جهان* است. ویراستاریِ خستگی‌ناپذیر، دقیق و موشکافانه‌ی بانی، بی‌نهایت سازنده بود و بدون راهنمایی او این کتاب به شکل دیگری می‌بود (قطعا وجود نمی‌داشت)؛ و تشویق‌های مداوم پَت[1] بود که در زمان‌هایی که کار نگارش سخت‌تر می‌شد، کمک می‌کرد. از کُری اشنایدر[2] و تمام دوستانم در آکسفورد متشکرم که مرا بر روی کارم متمرکز نگه داشتند، با دقت مطالعه کردند، و حجم زیاد امور تدارکات چاپ را بر عهده گرفتند. یک «متشکرم» بزرگ به کسانی که نسخه‌ی دست‌نویس را

۱. Pat (منظور همان پاتریشیا است)
۲. Cory Schneider

نقد کردند، چه خودشان را به من معرفی کردند و چه نکردند: لیزا گُلد[۳] از هنرستان موسیقی سانفرانسیسکو، دیوید هارنیش[٤] از دانشگاه ایالتی بولینگ‌گرین[٥]، اِلن کاسکوف[٦] از مدرسه‌ی موسیقی ایستمن[۷] در دانشگاه راچستر[۸]، پاملا مورو[۹] از دانشگاه ویلامِت[۱۰]، شان ویلیامز[۱۱] از دانشگاه ایالتی اِورگرین[۱۲]، و دِبورا وانگ[۱۳] از دانشگاه کالیفرنیا در ریورساید[۱٤]. من از نظرات شما نکات بسیاری آموختم. همچنین، تشکر مخصوص از یو کوکو[۱٥]، یو میین ماونگ[۱٦]، کو دو[۱۷]، تری میلر[۱۸]، امی کاتلین-جِرازبهوی[۱۹]، رابرت گاریفاس[۲۰]، پورنپراپیت فوساوادی[۲۱]، فونگ نگوین[۲۲]، ریک هیزمَن[۲۳]، لائورل سرکومب[۲٤]، و آندریا اِمبرلی[۲٥] در بخش بایگانی موسیقی‌شناسی قومی دانشگاه واشنگتون، دانشگاه مونت‌رِئال، باب حداد[۲٦]، ماونگ ماونگ هتو، گیتا لولین یو کوکو[۲۷]، ویلیام ساترلَند[۲۸]، دان تراَت[۲۹]، مارک اِنگبرتسون[۳۰]، آدام ریچی[۳۱]، جان دیل[۳۲] و مدرسه‌ی موسیقی یو. اِن. سی. جی[۳۳] و از کلاس‌های «موسیقی آسیای جنوب‌شرقی» و «آسیای مدرن از دریچه‌ی موسیقی آن» که برخی از ابزارهای اولیه را آزمایش کردند. اگرچه این کار بدون راهنمایی و همکاری این افراد میسر نمی‌شد، اما تمام اشتباهات اطلاعاتی و داوری‌ها برعهده‌ی من است.

و در نهایت، از خانواده‌ام جِیدِن[۳٤] و نُوا[۳٥] متشکرم که همواره اولویت‌های اصلیِ مرا به من یادآوری کردند. تمام محبتم را به خاطر اعتماد، حمایت و صبوری نادیا[۳٦] در طول انجام این کار، نثار وی می‌کنم.

---

۳. Lisa Gold
٤. David Harnish
٥. Bowling Green
٦. Ellen Koskoff
۷. Eastman
۸. Rochester
۹. Pamela A. Moro
۱۰. Willamette
۱۱. Sean Williams
۱۲. Evergreen
۱۳. Deborah Wong
۱٤. Riverside
۱٥. U Ko Ko
۱٦. U Myint Maung
۱۷. Ko Du
۱۸. Terry Miller
۱۹. Amy Catlin-Jairazbhoy
۲۰. Robert Garifas
۲۱. Pornprapit Phosavadi
۲۲. Phong Nguyen
۲۳. Rick Heizman
۲٤. Laurel Sercombe
۲٥. Andrea Emberly
۲٦. Bob Haddad
۲۷. Gita Lulin U Ko Ko
۲۸. William Southerland
۲۹. Don Traut
۳۰. Mark Engebretson
۳۱. Adam Ricci
۳۲. John Deal
۳۳. UNCG
۳٤. Jaiden
۳٥. Nova
۳٦. Nadja